

западним, припланинским деловима Пусте Реке) попуњавају досељеници с разних страна, понајвише из предела југоисточне Србије и Косовског Поморавља, а мањим делом из Црне Горе, Херцеговине, Баната и Срема. Образовано је и неколико потпуно нових села (Косанчић, Обилић, Дубрава, Зоровац, Савинац). Стариначких родова било је у селима у средишњим и источним деловима Пусте Реке, али су им се после ослобођења од турске власти придружили и бројни досељеници. Ј. Јовановић није бележио породичне славе ни у Пустој Реци. М. Васовић је у раду „о инверсном миграцијама у Србији“ заправо разјаснио настанак села Косанчића, коме су печат дали прво досељеници из Баната и Срема, а потом и из југоисточне Србије. В. Рудић је пажњу посветио Житном Поточку, у коме је и сам неко време радио. У овом пусторечком припланинском селу (које данас административно припада општини Прокупље, а некада је било седиште сеоске општине унутар Јабланичког среза) В. Рудић је идентификовао порекло родова насељених после ослобођења од турске власти, који потичу из југоисточне Србије (Црна Трава и Брод). М. Луковић је описао обичај приношења крвне жртве („курбан“) на врху Петрове Горе (огранак планине Радан) и указао на његово порекло: тај обичај негују мештани пусторечког планинског села Слишана, досељеници с Власине. На основу својих теренских истраживања академик Александар Дероко, архитекта и универзитетски наставник, изложио је своја запажања о типовима кућа за становање и економских зграда у Јабланици и Пустој Реци у време (1947. године) када је традиционално народно градитељство било још витално у овим крајевима. Ова студија пропраћена је низом фотографија и скица (табли).

Милош Луковић

Професија етнолог. Радост Иванова

Софија: Фабер 2018, 180 стр.

Поједини периоди дисциплинарних прошлости знају бити одређени или препознати и по конкретним особама, научницима који дају ванредан лични печат истраживачким токовима у датом времену, а неки међу њима постају и део канона научне дисциплине, некад у националним оквирима, а каткада и шире. Такав је случај и у етнологији (антропологији): од половине 19. века па све до данас, и у социјалној односно културној антропологији, и у етнологијама континенталне Европе, издвајали су се појединци који су представљали научне међаше у појединим временским периодима, и који остављају посебно видљив професионални траг. Слободно се може рећи да је једна од таквих личности и Радост Иванова, позната бугарска етнолошкиња, чија је целокупна научна активност врло препознатљива у научним круговима у њеној земљи и шире, а посебно крајем 20. и почетком 21. века.

Др Радост Иванова је етнолошкиња, професор етнологије и фолклористике, и дугогодишња сарадница Етнографског института са музејом, те Института за

фолклор Бугарске академије наука у Софији (садашњи Институт за етнологију и фолклористику с Етнографским музејом БАН – Институт за етнологија и фолклористика с Етнографски музеј – БАН). Ова водећа научноистраживачка установа из области етнологије у Бугарској била је матична установа Радост Иванове до њеног пензионисања 2008. године. Бавећи се професионално етнологијом више од четрдесет година, Иванова је истраживала многобројне аспекте традицијске и савремене културе, попут ритуала и обредног фолклора (посебно свадбени ритуал), бугарске и уопште јужнословенске митологије, културе свакодневице и политичке антропологије, културе града и др. Поред богатог истраживачког рада, Радост је у својој матичној установи била и главни уредник часописа „Бугарска етнологија“ („Българска етнологија“) и годишњака „Ethnologia Bulgarica“. Одједи њеног научног рада прешли су бугарске границе, што је случај и са Србијом, у којој је проф. Иванова од почетка деведесетих година прошлога века остварила посебно интензивне професионалне контакте. Радост Иванова је постала позната и ван етноантрополошке научне заједнице у Србији објављивањем њене књиге „Збогом диносаури, добродошли крокодили“ у култној едицији Библиотека XX век. Ова је монографија једно од најпроминентнијих издања на нашем језику која обрађују и до данас пропулзивно тематско поље антрополошког бављења транзицијом и постсоцијализмом. Имајући све ово у виду, није било изненађење када је Радост Иванова 2002. године постала и добитница престижне Хердерове награде у Бечу. Поједине делове овог богатог професионалног пута приказује и монографија објављена прошле године у главном граду Бугарске, и то из пера саме Радост Иванове.

Књига „Професија етнолог“ (Професия етнолог) изашла је 2018. године у Софији, у издању Фабера, и опсеже 180 страница. Монографија објављена на бугарском језику сегментирана је у петнаест поглавља, која хронолошки покривају научноистраживачки пут Радост Иванове. Упутно је на овоме месту навести поднаслову у овој књизи (преводи на српски језик): „Увод“, „На почетку“, „Потом: корак напред, два корака назад (Лењин 1904)“, „Секција: један нераздвојан разред...“, „Утабаном стазом: СССР 1976.“, „Неочекивана прилика: САД 1978.“, „Дневник етнолога“, „Књига о свадби“, „Вијетнам – бол и надахнуће“, „У служби Народа/Партије“, „Полагано – у ритму танга“, „Диносаури, крокодили и понека омања врста“, „Са Србијом у срцу“, „Од ‘Хошана’ до ‘Разапните га/њу’“, „...И на крају“. Већ наслови поглавља наречене књиге делимично откривају њен садржај, који покрива епизоде из професионалног живота ауторке, како активности у научним установама у којима је радила, тако и током академске сарадње и стручних боравака у страним земљама. Књига хронолошки препричава професионални, али и лични развој саме ауторке, и то готово без икакве задршке – Иванова о себи и својем професионалном окружењу пише директно и без увијања, без улепшавања ствари или прећуткивања имена појединаца (било оних који су јој драги, било оних који јој пак и нису). „Професија етнолог“ представља неку врсту, назовимо је, „професионалне аутоетнографије“, са обиљем личних „фуснога“ и нескривеним и искреним личним погледом на властити професионални пут и људе и појаве који су је на том путу пратили. Угао писања је заиста врло особан, са преовлађујућим есејистичким стилем, и књига у бити има мемоарски карактер и представља врсту лично-професионалног животописа. Ову личну нит књиге потцртавају и бројне приложене фотографије из ауторкине архиве, као и одломци из дневника, личних

и теренских, те делови преписки Р. Иванове. Ова књига се на тренутке чита и као некакав аутобиографски роман о етнологу, са живим детаљима не само из професионалног, већ и из личног живота, појединостима из односа са другима, колегама и сл. Иванова у многим епизодама и ситуацијама описаним у овој књизи почесто казује о суодносу лично-професионално, који се често минимизира или игнорише у професионалним (ауто)биографијама. Из перспективе сећања, ауторка говори и о друштвено-политичким околностима бављења етнологијом, и у периоду социјализма (како се у Бугарској колоквијално каже „при соц-а“), и за трајања транзиције (буг: *преход*), такође не скривајући међуоднос професионалног, личног и политичког, и преплитање оваквих околности у сфери науке. У том смислу, можда је посебно интересантно релативно кратко сведочанство о ангажману у „Националној комисији за социјалистичке празнике и ритуале“, која је покушала да продукује нове и савремене, *ad hoc* обреде и празновања у НР Бугарској, дакако, и уз помоћ етнолога (поглавље „У служби Народа/Партије“ / “На ползу Роду/Партии“).

Поглавље књиге које би овом приликом ипак требало посебно издвојити јесте „Са Србијом у срцу“ (Със Сърбия в срцето). У њему Иванова детаљно казује о својим контактима и сарадњи са колегама из Србије, од саме иницијације непосредних контаката с почетка деведесетих година па до недавног доба. Овде посебно апострофира блиске контакте које је успоставила са Мирјаном Прошић Дворнић, Николом Пантелићем, Љубинком Раденковићем, Сретеном Петровићем и Иваном Чоловићем, који ће бити и уредник њене већ помињане књиге објављене на српском језику у издању Библиотеке ХХ век. Такође се детаљно осврће на тесну сарадњу са Етнографским институтом САНУ, коју су са проф. Ивановом и, уопште, бугарским колегама, дуги низ година првенствено водиле Драгана Радојичић и Зорица Дивац. И сама Радост Иванова наводи да се у једном периоду „осећала у Етнографском институту у Београду као на свом другом радном месту“. Овај деценијски етнолошки „мост“ између Београда и Софије резултирао је низом успешних билатералних, бугарско–српских научних скупова и објављених научних резултата у српској и бугарској научној периодици и засебним тематским зборницима и другим издањима. Иванова, која је у знатној мери заслужна за ове успехе, извештава о овоме у својој књизи. Ауторка однос са београдским колегама описује као „постојану сарадњу и пријатељство“, и не либи се да повремено посебно истакне персонални испред професионалног односа, приватно и другарско изнад стриктно академског и искључиво стручног, а то је умногоме и одраз саме личности ауторке књиге „Професија етнолог“. На неки начин, читава је ова књига специфичан документ, а могло би се рећи и „упутство“ за бављење професијом етнолога, за коју је људски, отворен и емпатичан однос према свим „другима“ (колегама, испитаницима, заједницама, новим и страним земљама и окружењима) упутан, а рекло би се, и пожељан. Најновија књига Радост Иванове подсећа нас да сарадња међу научницима не подразумева само успостављање ексклузивно професионалних односа и производњу нових знања и конкретних резултата, већ и колегијални и другарски однос који, макар у етнологији/антропологији, може произвести додатну вредност и у академском смислу.

Књига „Професија етнолог“ даје приказ не само професионалног, а делимично и личног пута једног етнолога, односно етнолошкиње, већ, посредно, и путању

развоја једне европске етнологије у распону од око педесет година, у доба до данас незапамћених друштвених, политичких и културних трансформација на нашем континенту. Ова књига је и одличан подсетник на плодну и континуирану сарадњу између етнолога/антрополога из Бугарске и Србије, коју је у одлучујућој мери иницирала управо Радост Иванова – и хвала јој и на овом подсетнику и на досадашњој сарадњи. Да је овај билатерални канал научне комуникације након више од два десетлећа трајања и даље отворен и продуктиван, сведоче и три научна рада колега из Бугарске објављених управо у трећој свесци Гласника Етнографског института САНУ за 2019. годину. „Професија етнолог“ занимљива је и корисна рекапитулација и аутобиографски преглед професионалног живота признате бугарске етнологкиње, и препоручује се за читање колегама етнологима и антрополозима, посебно онима са којима је ауторка сарађивала, а њих је, чему је сведочанство и ова књига, било доиста много. Идуће године Радост слави и округли животни јубилеј, који ће засигурно бити пригодно обележен у Софији, а који јој ми који се у Београду бавимо професијом етнолога, колегијално и пријатељски унапред честитамо.

Срђан Радовић